

Інформаційні системи та технології у Пенсійному фонді України

Яку роль у реформування пенсійної системи України відіграють сучасні інформаційні технології? Як створювалась і розвивається система персоналізованого обліку даних, яка сьогодні є однією з найважливіших ланок в роботі Пенсійного фонду України? Для обговорення цих та інших тем ми запросили фахівців Пенсійного фонду та експертів з цих питань.

ПЕНСІЙНИЙ ФОНД

Цей номер журналу присвячений питанням персоналізації, інформаційним системам та новітнім технологіям, які є основним засобом підвищення ефективності, економічності, якості та розширення послуг, що надаються населенню.

В Пенсійному фонді України велика увага приділяється питанням впровадження нових методів роботи, що базуються на новітніх інформаційних технологіях.

Яку роль у реформування пенсійної системи України відіграють сучасні інформаційні технології? Як створювалась і розвивається система персоналізованого обліку даних, яка сьогодні є однією з найважливіших ланок в роботі Пенсійного фонду України? Для обговорення цих та інших тем ми запросили фахівців Пенсійного фонду та експертів з цих питань.

Інформаційні системи та технології у Пенсійному фонді України

Інформатизація нашого суспільства – це глобальний процес, специфіка якого полягає в тому, що особливу роль здобуває збирання, накопичення, обробка, зберігання, передача та використання інформації на основі сучасних інформаційних технологій. Ми вже неодноразово на сторінках журналу обговорювали актуальність та необхідність сучасних інформаційних технологій в повсякденній роботі Пенсійного фонду України. Реалізація таких масштабних проєктів зазвичай не може бути справою одного дня і навіть одного року. Редакція «Вісника» попросила розповісти про хід виконання найактуальніших завдань з інформатизації Фонду **Олександра Малецького** – *директора департаменту персоналізованого обліку, інформаційних систем та мереж Пенсійного фонду України.*

– Олександр Миколайовичу, спочатку давайте згадаємо недалеке минуле. Як відбувався збір інформації про особу у Пенсійному фонді до розгортання системи персоналізованого обліку?

– Раніше інформація про особу у Пенсійному фонді з'являлась в момент звернення цієї особи за пенсією. Іншими словами, Пенсійний фонд отримував необхідну йому інформацію «заднім числом», що фактично унеможливлювало оцінку не тільки довго- чи середньотривалих зобов'язань із виплат пенсій, але й не дозволяло здійснити достовірну оцінку видатків найближчих років.

Дані про стаж та заробіток при оформленні пенсії вносилися в особову справу пенсіонера із довідок, які особа подавала у паперовій формі. З фінансової точки зору, набуття права на пенсію визначають три величини – час сплати внесків (який враховується до стажу), розмір сплачених внесків (які визначатимуть розмір заробітку для обчислення пенсії) та категорія, до якої належить майбутній пенсіонер. Оскільки вказана у довідках інформація могла датуватися десятками років у минулому, перевірити її коректність у деяких випадках було вкрай важко. Окрім того, такі «розриви» між моментами набуття права та його реалізації неприйнятні для ринкових умов, коли ситуація на ринку праці динамічно змінюється, постійно утворюються нові підприємства, а старі перестають функціонувати. Ручне введення інформації із особової справи у комп'ютер здорожувало процес розрахунку пенсії та обмежувало використання відомостей про заробіток із 20-25 років стажу 2-ма або 5-ма його роками. Таким чином, обмеженість паперових технологій призводила до порушення принципу фінансової еквівалентності пенсійних виплат сплаченим внескам, адже їх розмір упродовж більшої частини трудового стажу не брався до уваги.

Сучасні соціальні стандарти спонукають так проектувати системи соціального страхування, аби облікова інформація до них надходила якомога раніше (в ідеалі – з моменту народження застрахованої особи). На відміну від колишнього принципу «пасивного тотального покриття», коли особа сама доводила своє право на отримання «осередненої» виплати, новітня парадигма «активної цільової дії» означає, що система «сама» знаходить того, хто потребує захисту, і визначає належний розмір соціальної допомоги. Для того, аби захист був персоналізованим, а його розмір – адекватним, варто починати збирати персоналізовані дані заздалегідь, і робити це якомога детальніше. Постійне опрацювання значного обсягу інформації

пов'язане із суттєвими затратами часу, тому вчасне надання захисту потребує застосування сучасних інформаційних технологій.

Україна за останнє десятиліття досягла суттєвого прогресу у цьому питанні. Ще наприкінці ХХ століття колишня система соціального захисту «цікавилась» особою тільки починаючи з моменту її виходу на пенсію, нині ж – з моменту початку трудової діяльності. Колишня система обліковувала лише пенсіонерів, чинна – пенсіонерів та платників. В управліннях Пенсійного фонду встановлені та функціонують інформаційні кіоски, за допомогою яких кожен платник внесків отримує доступ до накопичених в системі персоналізованого обліку даних, а кожен пенсіонер отримує доступ до даних пенсійної справи.

– Як відомо, значна частина бухгалтерів дублює електронні звіти паперовими документами, які вважаються оригіналами. Чи можливо буде найближчим часом зовсім відмовитись від паперових документів?

– Законом України «Про електронний цифровий підпис» від 1 січня 2004 року фізичним та юридичним особам надано право використовувати електронний цифровий підпис для підтвердження матеріалів та документів, що подаються в електронній формі. Слід відзначити ключову властивість електронного підпису – можливість надання юридичного значення електронним повідомленням. Саме цифровий електронний підпис надає різноманітним файлам, що містять в собі інформаційний контент, статус оригінала документа. Якщо до Фонду подається звіт, підписаний електронним цифровим підписом від акредитованого центру сертифікації ключів, паперовий документ не додається. Електронний цифровий підпис дозволяє передавати документи у незмінюваному вигляді та відстоювати в судовому порядку їх авторство. З кожним місяцем кількість організацій, що здають звіти до Пенсійного фонду в електронній формі з використанням ЕЦП, збільшується: якщо на початок 2008 року було всього 8882 таких підприємств, то наприкінці року їх кількість збільшилась до майже 39 тисяч. Такий приріст яскраво ілюструє тенденцію до повного переходу на електронну звітність у найближчому майбутньому. Це швидко, зручно і безпечно, адже інформація передається у зашифрованому вигляді. Вона повністю захищена, перед передаванням виконується криптографічний захист, тому загроз витоку інформації практично не існує.

Придбати електронні ключі можуть собі дозволити навіть суб'єкти малого бізнесу, адже їх вартість є зовсім незначною порівняно з економією робочого часу, який витрачається бухгалтером на регулярне відвідування органів Пенсійного фонду.

– З чого складається сучасна система збирання, обробки та ведення інформації Пенсійного фонду?

– Нині система збирання, обробки та ведення інформації Пенсійного фонду складається із таких інформаційно-технологічних підсистем:

- автоматизованої системи персоналізованого обліку внесків (СПОВ);
- автоматизованої системи обробки пенсійної документації на базі комп'ютерних технологій;
- системи призначення та виплати пенсій деяким категоріям громадян;
- автоматизованої системи обліку сплати страхових внесків і центрального сховища обліку сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України.

Операційні та аналітичні ланки технологічних підсистем функціонують на базі корпоративної телекомунікаційної системи, яка забезпечує актуалізацію інформації, доступ до неї інформаційних кіосків та повноцінний обмін у всіх органах Пенсійного фонду по всій території України.

– Хто першим відчує на собі переваги інформаційних технологій?

– Пенсійний фонд, як і належить сучасній установі соціального страхування, починає опікуватись застрахованою особою з моменту початку її трудової діяльності, а не постфактум, прирікаючи її доводити своє право на соціальний захист шляхом поневір'янь за довідками по підприємствах, які на момент виходу людини на пенсію можуть бути закриті або реорганізовані. Першими переваги відчують ті, хто звернеться за оформленням пенсії, адже, виходячи із наявних даних про внески та категорію, система запропонує таку їх комбінацію, що дозволить отримувати найбільший розмір пенсії. Але не такі явні на перший погляд (але більш вагомі) переваги отримають саме молоді платники внесків, які зовсім недавно почали працювати. Адже Пенсійний фонд володіє достовірною інформацією щодо права на пенсію з моменту його виникнення, і, окрім того, інформація про розмір сплачених внесків дозволяє не тільки констатувати факт набуття пенсійних прав, але й визначити їх розмір.

Таким чином, Пенсійний фонд знає не тільки обсяг своїх поточних виплат, але й у кожен момент має змогу достовірно оцінити обсяг взятих на себе зобов'язань щодо виплати майбутніх пенсій тим працівникам, пенсійні внески яких він обліковує. Іншими словами, сплативши свій перший внесок, особа заробила собі частинку пенсії, а застосувавши актуарні розрахунки до її персоналізованих даних, цю частинку можна чітко вирахувати в гривнях. Це відкриває небачені горизонти як стосовно складання достовірних прогнозів фінансового стану пенсійної системи, так і щодо визначення оптимальних шляхів її подальшого реформування, яких система соціального страхування була позбавлена у минулому.

– Пенсійний фонд продовжує здійснювати практичне формування бази даних персоналізованого обліку. Чи важливо це, на Вашу думку, для пересічних громадян?

– Практична робота із запровадження бази даних персоналізованого обліку не може не впливати на людей, адже призначення пенсій відбувається на основі персональних відомостей. А це змушує українських громадян починати замислюватись про фінансове забезпечення власної пенсії не перед настанням пенсійного віку, а набагато раніше. Сьогодні люди почали розуміти, що заниження чи приховування офіційної заробітної платні призводить до зменшення надходжень до

Фонду, що отримання «сірої» зарплати (коли частина заробітної плати виплачується офіційно, а частина – «в конверті») не забезпечить в майбутньому гідної пенсійної виплати. Із прихованої зарплати не відраховуються внески до Пенсійного фонду, саме тому громадяни обирають себе на мінімальну пенсію в майбутньому. Більше того, погоджуючись отримувати гроші «в конверті», працівник погіршує забезпечення пенсійних виплат сьгоднішнім пенсіонерам, можливо, власним батькам.

– Олександр Миколайовичу, що в роботі Пенсійного фонду є найважливішим для раціонального використання інформаційних ресурсів?

– Безумовно, найважливішим завданням є забезпечення взаємодії в єдиному інформаційному просторі, який дозволяє поєднати дані різних систем. При цьому необхідно виключити ризики несанкціонованого та неконтрольованого втручання у бази даних. Але це стосується внутрішнього використання інформаційних ресурсів. Сьогодні важливіше спрямувати розвиток інформаційних систем на підвищення ефективності та якості обслуговування громадян, зробити так, щоб кожен, хто звернувся до Пенсійного фонду, відчув, що нові технології працюють на нього. Крім того, не можна забувати про підвищення загального рівня поінформованості населення, що повинно створити передумови для виведення зарплат наших громадян з тіньового сектора.

– Які головні цілі та результати від запровадження персоналізованого обліку?

– Цілями впровадження персоналізованого обліку є: створення умов для призначення пенсій відповідно до результатів праці кожної застрахованої особи; забезпечення достовірності відомостей про стаж та заробіток, що визначають розмір пенсії; зацікавлення застрахованих осіб в сплаті страхових внесків; створення умов для контролю за виплатами; інформаційна підтримка прогнозування видатків на виплату пенсій та визначення тарифів страхових внесків.

Головного результату вже досягнуто – запроваджено страхові принципи при визначенні суми пенсійної виплати. Дуже важливо, щоб кожен розумів, що розмір його пенсії буде прямо залежати від усієї трудової діяльності, а не від декількох років.

– Олександр Миколайовичу, які основні завдання треба вирішити для подальшого розвитку інформаційної системи Пенсійного фонду?

– Серед завдань на найближчу перспективу щодо розширення інформаційної системи Пенсійного фонду є створення інформаційного підґрунтя запровадження обов'язкової накопичувальної системи. Кілька років тому у Жидачівському та Сокальському районах Львівської області в ході експерименту було створено та запроваджено в дослідну експлуатацію інтегровану систему адміністрування процесів оперативного обліку та контролю за сплатою страхових внесків з їх персоналізацією у солідарній та накопичувальній системі. Також у рамках експерименту був проведений аналіз архітектури, інформаційних та фінансових потоків та створено модель інформаційного забезпечення Накопичувального фонду загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Це допоможе розширити інформаційний простір Пенсійного фонду України як адміністратора Накопичувального фонду до взаємодії з органами державного нагляду та регулювання, зберігачами та компаніями з управління активами.

Досягнутий рівень розвитку інформаційно-аналітичних технологій в системі соціального страхування, та перспективи його удосконалення дозволять Україні найближчим часом зайняти гідне місце у переліку держав, що мають право називати себе «соціальна держава».

Редакція “Вісника”